

ЛОРАНДТОТ: У нас ті самі проблеми

Інтерв'ю з послом Угорщини в Україні,
кінознавцем Лорандом Тотом.

— Пане Лоранде Тот, насамперед, хочу подякувати Вам за згоду дати ексклюзивне інтерв'ю для нашого журналу. Знаючи, що ви за однією з професій кінознавець, хотілося б почути про угорський кінематограф від фахівця. Але, передусім, розкажіть, в чому ваша спеціалізація, коло зацікавлень і тема дисертації, адже ви захищалися у колишньому Союзі?

— Я гадаю, починати варто не з дисертації, а значно раніше. Ще в дитинстві я жив по сусідству з кіно-театром, щовечора дивився фільми. А тоді в 40-50-і роки демонстрували чимало світових шедеврів та й цікавих угорських фільмів. Як справжнє кохання - на все життя, так і я й досі закоханий у кіно. Пізніше, коли я студіював угорську мову й літературу в університеті, потім працював, я цікавився кіно, товаришував з Іштваном Сабо, Ференцем Кошем. Але лише з 1979 року я вирішив серйозно зайнятися своїм захопленням і вступив до аспірантури Академії Суспільних Наук у Москві. Тоді ще всі були здивовані, що моя робота не з історії партії чи чогось подібного, а про взаємовпливи радянського і угорського кіно. Спершу помітний вплив радянського кінематографа на угорський, а в 60-70-і роки з'являється і зворотня тенденція. Я дуже ретельно вивчав роботи О.Довженка - вони мали велике значення для угорського мистецтва, не з точки зору змісту, а творчих вирішень. Чимало провідних митців вважали своїми кумирами Олександра Довженка, Дзигу Вертова. Так склалося, що у 1896 році були зняті перші кадри і у вас, і в Угорщині. Коли вже є такий збіг обставин - варто порівняти і подальший розвиток.

— А чи досліджували ви тоді сучасне кіно, зокрема фільми українських студій?

— Ні, моя дисертація стосувалася лише минулого і охоплювала період від зародження кіно до початку 60-х роки (в Угорщині десь до Міклоша Янчо, а в Союзі до Григорія Чухрая). Можливо, коли я вийду на пенсію, то спробую продовжити дослідження до наших днів.

— Тож за сучасною термінологією ви працювали в площині компаративістики?

— Певно, що так.

— Хоч ви й змінили рід своєї діяльності, але, напевно, продовжуєте слідкувати за процесами в кіно. Тож хотілося б почути вашу думку про сучасні тенденції в угорському кінематографі, нові імена.

— Насамперед, я б хотів сказати про свою дотичність до кіно. Був час, коли я був близький до мистецтва - з 1974 по 1978 рік я був референтом по кіно в апараті партії. В цей період я зібрав довкола себе талановиту молодь. Адже чимало з тих, хто зараз зрілі майстри, починали працювати в 70-х, такі як Іштван Сабо, Ференц Грюнвальдський, Петер Бачо.

Потім є ще один ланцюжок, що пов'язує мене з сучасним кінематографом: мій син Томаш Тот - кінорежисер і вчився у ВДІКу. З молодшого покоління я б назвав дуже цікавого режисера Яноша Саса. Зокрема його нагородили призом кінокритиків на Московському кінофестивалі, Гран-Прі в Будапешті 1993 року за фільм "Войцек". Мій син також отримав приз на цьому фестивалі за картину "Діти чавунних Богів".

Стосовно ж ситуації загалом я скажу відверто, що той процес, який дав світові такі імена, як Іштван

Сабо, Міклош Янчо, Ференц Коша - зараз призупинився. Одна з причин в тому, що держава вже не приділяє кіно стільки уваги, як це було раніше. А ринкові відносини ще дуже молоді, і справжні меценати ще не з'явилися: спонсори швидше виділять гроші на тенніс чи футбол, ніж на мистецтво. І це процес, що відбувається по всій Східній Європі. З іншого боку - засилля американського кінопродукту. Не скажу, що в сучасній американській культурі немає кіно, але те, що заповнило наші кінотеатри, - це субкультура. В наших фільмах все-таки і зараз є культурна цінність, моральний зміст. І я переконаний, що переможе Розум, а, значить, Європейське кіно.

— А чи мають національні стрічки квоту в Угорщині? Чи прийнято нові закони, які стосуються кінематографа?

— Вже кілька років в Парламенті йдуть дебати, але відповідного закону ще немає, сподіваюся, що в найближчі рік-два його буде прийнято і він визначить квоту для угорських фільмів, для європейських і для інших. Є ще одна проблема: найбільший конкурент кіно - це телебачення. Кінотеатри порожніють, їхня кількість скорочується. От цифри: в 70-і роки в Будапешті було більше 300 кінотеатрів, а зараз лишилося близько 100.

— У вас також кінотеатри відділені від системи виробництва фільмів?

— Так, здебільшого вони незалежні. Але зараз з'являються такі власники кінотеатрів, що зацікавлені і в продукуванні кіно, себто стають продюсерами. Але, звичайно, основний процес зараз здійснюється завдяки іноземним продюсерам. Переважно з Німеччи-

Нагороди кінофестивалю у Венеції

5 вересня закінчився 54-й кінофестиваль у Венеції. "Золотого лева" отримав цього разу японський режисер Такесі Кітано за фільм "Хана Бі". На думку міжнародного журі, очолюваного австралійським режисером Джейн Кемпіон, стрічка відповідає головним вимогам фестивалю - свіжості погляду та новизні втілення ідеї. 50-річний Такесі Кітано, який у себе на батьківщині більш відомий як комедійний актор і популярний телеведучий, в розмові з журналістами сказав, що деякі сцени у фільмі він намагався зобразити в непрямолінійній манері. Адже нерідко його стрічки звинувачують в надлишку жорстокості. У "Хана Бі" глядач знайомиться з історією детектива, який разом з гангстерами грабує банк, щоб здобути гроші на лікування пораненого товариша.

Другого за значенням приза - Великої спеціальної премії журі - удостоєний фільм молодого італійського режисера Паоло Вірці "Ovosodo" ("Круто зварені яйця"). Картина розповідає про молодого хлопця, який живе в робітничому кварталі портового міста Ліворно.

Кубок Вольпі за кращу жіночу роль було присуджено американській актрисі Робін Танні, яка знялась у фільмі режисера Боба Госса "Ніагара, Ніагара". Це рішення журі журналісти зустрічали оплесками. Зовсім інакше вони відреагували на рішення нагородити американця Уеслі Снайпса Кубком за кращу чоловічу роль. На думку критиків, фільм Майка Фіггіса "Нічний спільник" не заслуговує такої нагороди.

Хоча новий директор фестивалю Феліче Лаудадіо стверджує, що оцінюватимуться передовсім фільми, а не зірки, за традицією, "Золоті леви" було вручено за внесок у кіномистецтво режисеру Стенлі Кубрику, актору Жерару Депардье й актрисі Аліді Валлі, яка, зокрема, стала відомою завдяки зіграним ролям у фільмах Мікеланджело Антоніоні.

За матеріалами зарубіжної преси підготувала
Ольга Лотоцька.

ни. Але є й інші, зокрема, американський продюсер угорського походження Ендрю Вайна зараз на прикладі своїх фільмів хоче довести, що і в Східній Європі можна знімати прибуткове кіно. Я сподіваюся, що він матиме рацію.

Пане Тоте, розкажіть, як розвивається в Угорщині фестивальний процес? Чи з'явилися за останні роки нові фестивалі?

- Раніше було кілька фестивалів - художніх фільмів у Будапешті, окремо мультиплікаційних, окремо синхронних. В останній час залишився лише Будапештський фестиваль, який об'єднав всі ці різновиди. Але нещодавно з'явився новий - у м. Дьоре - фестиваль телефільмів "Media wave". До речі, в ньому брали участь і українські митці.

А як щодо зарубіжних фестивалів? Чи вдається угорським кінематографістам показувати свої фільми?

- Так, перш за все, це фільми, хоч і створені за допомогою західних спеціалістів, але з угорським змістом. Із сучасних режисерів, той же Янош Сас був на Берлінському кінофестивалі, в Торонто, в Каїрі. У світі є зацікавлення до східноєвропейського кіно. Адже наші фільми свідчать не лише про якісь процеси в мистецтві, а й про те, як змінюється саме життя.

До речі, ваш кінофестиваль "Молодість" став дуже престижним в Угорщині. Чимало молодих хочуть потрапити на нього. Мій син представляв тут у 1991 році свою картину "Ангел і божевільний". Свій наступний фільм він би теж хотів привезти сюди.

А над яким фільмом він зараз працює, і які, загалом, у молоді є можливості знімати кіно? Чи є якась система підтримки: грантів, фондів?

- Звичайно, про це було б краще питати у нього самого. Це нескінченна історія. Перше питання сьогодні - як і де зібрати кошти. Адже зараз виробництво фільму обходиться в 6 разів як мінімум дорожче, ніж у 70-80-і роки, а й тоді це коштувало чимало - близько 10 млн. форинтів. Є така приказка: багато ескімосів, але мало риби. Багато режисерів, що вважають себе геніальними, але дуже мало тих, хто може дати гроші на кіно. Мій син з великими труднощами дістав частину потрібної суми і зараз знімає

картину "Наташа", але для завершення картини ще бракує коштів, можливо, через рік-півтора її і вдасться випустити.

Пане Тоте, цього літа в Києві проходила ретроспектива угорських фільмів. Як на вашу думку, наскільки вона характерна, репрезентативна для сучасного процесу в кіно?

- Гадаю, репрезентативна, але не у всьому. По-перше, три картини - це лише мала частина для дегустації. Але з іншого боку, це фільми режисерів трьох поколінь: старшого, середнього і молодшого, і це дає загальне уявлення про ситуацію. Я був би радий показати не 3, а 10 картин. Адже в останні роки український глядач не побачив чимало фільмів, які, на мою думку, варті його уваги.

А які новини від класиків, таких як Міклош Янчо, Іштван Сабо?

- Зовсім нещодавно випустив свій новий фільм "Граї, Феліксе, граї!" Міклош Янчо разом з Ференцем Грюнвальдським. Чесно скажу, що це вже не той фільм, за яким він став всесвітньо відомим. Можливо, вже дається взнаки похилий вік. Але гадаю, на результат більше вплинуло й те, що творчі питання вирішують не режисери, а продюсери, замовники.

Чи бачили ви щось з останніх українських фільмів? Що б ви сказали з цього приводу?

- З останніх, це, мабуть, "Страчені світанки" (режисер Г.Кохан) та "Москаль-чарівник" (режисер М.Засєєв).

Останній з найкращих вдалих...

- Напевно. Шкода, що знімається так мало фільмів, і мало доходить до глядача. Така велика студія, як імені О.Довженка, практично простоює. Я бачу, що почали замовляти фільми на телебаченні, зокрема студія "1+1". Гадаю, це шлях майбутнього, і замовляти треба не лише теле- а й кінофільми. В Угорщині теж відбуваються подібні процеси.

І на завершення нашої розмови, що б ви побажали читачам журналу "Кіно-Театр"?

- Щоб з'являлися нові фільми. І, звичайно, хотілося, щоб український глядач побачив більше угорських фільмів, і щоб ми успішно боролися з американською кінопродукцією. Дякую вам за інтерв'ю.

Бесіду вела
Надія Мірошниченко.